

**Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның
баяндамалар жинағы
"ХАЛЫҚ ӨМІРІНІҢ ЖОҒАРЫ САПАСЫН ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ
ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК
АУДИТ"**

**Сборник докладов Международной научно-практической
конференции
«ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ВЫСОКОГО
КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ И НАЦИОНАЛЬНОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ»**

**Collection of reports of the International Scientific and Practical
Conference
"STATE AUDIT IN ENSURING HIGH QUALITY OF LIFE OF THE
POPULATION AND NATIONAL SECURITY"**

8 апреля 2022 года

УДК 336.1
ББК 65.052а73
С 23

Г Сборник докладов международной научно- практической конференции «Государственный аудит в обеспечении высокого качества жизни населения и национальной безопасности» = Collection of reports of the International Scientific and Practical Conference "State audit in ensuring high quality of life of the population and national security" = Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның баяндамалар жинағы "Халық өмірінің жоғары сапасын және ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі мемлекеттік аудит". – Нұр-Сұлтан: - 277 б.

ISBN 978-601-337-664-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және профессор-оқытушылар құрамының халық өмірінің жоғары сапасын және ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жағдайындағы мемлекеттік аудиттің өзекті мәселелері бойынша баяндамалары кірді

The collection includes reports of students, undergraduates, doctoral students and teaching staff on topical issues of state audit in conditions of ensuring a high quality of life of the population and national security

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и профессорско-преподавательского состава по актуальным вопросам государственного аудита в условиях обеспечения высокого качества жизни населения и национальной безопасности

ISBN 978-601-337-664-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2022

<https://www.eurosai.org/handle404?exporturi=/export/sites/eurosai/.content/documents/others/ISSAI/ISSAI-1-Lima-declaration-Ruso.pdf>

3 Қазақстан Республикасының экология кодексі 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Кодексі <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2100000400>

4 Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» 2015 жылғы 12 қарашадағы №392-V ҚРЗ Заңы (02.01.2021ж. өзгерістерімен) [Электрондық ресурс] <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000392>

5 Қ.Е. Жаңбыршин, Н.Қ. Әбдібеков, Н.Н.Годунова, А.Б. Зейнелғабдин, И.Л.Ақпомбаев. Мемлекеттік аудит теориясы //Астана: Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті, -2018.-328б.

6 Б.А.Алибекова, А.М.Мұхаметкәрім, Д.М.Нурхалиева. Мемлекеттік аудит// ҚР Білім және ғылым министрлігі, Астана: Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, -2018.-345б.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІНІҢ БЮДЖЕТТІК БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ ІСКЕ АСЫРЫЛУЫН БАҒАЛАУ

Бердыкулов А.А.

Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: frvrfsoceity@mail.ru)

Аннотация. Адамзат коронавирустық вирусқа байланысты жаһандық проблемаға бірінші рет тап болған. Осылайша, қашықтықтан оқытуды мәжбүрлеп ұйымдастыру біздің елдегі білім беру саласындағы келесі кемшіліктерді анықтады. Біріншіден, осы форматтағы реттеу мен тәжірибенің жоқтығы. Қолданыстағы заңнамада «қашықтықтан оқыту» ұғымы жоқ, сәйкесінше бағдарламалар, ережелер, әдістер мен нұсқаулар әзірленбеген. Екіншіден, орта білім беру жүйесінің дайындық факторы: дағдарыс жағдайында қашықтықтан оқытуға көшу мұғалімдердің АКТ дайындығы жеткіліксіз екенін көрсетті, әсіресе ауыл мектептерінде. Үшіншіден, бұл сыртқы факторлар: Интернет-байланыс факторы, инфрақұрылым, компьютерлер мен байланыс құралдары жетіспеушілігі. Төртіншіден, көптеген студенттер үшін бір мезгілде ағындық байланыстарды ұйымдастыруға арналған отандық ақпараттық платформалардың болмауы, цифрлық білім беру мазмұнының және Интернет желісі арқылы сабақ өткізуге арналған толыққанды бағдарламалық жасақтаманың болмауы. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің бюджеттік бағдарламаларының іске асырылуын бағалау барысындағы табылған түбегейлі мәселелерді шешу үшін шұғыл түрде материалдар, бағдарламалар дайындау, оқытудың жаңа ережелерін бағалау мен нұсқаулықтарды әзірлеу, мұғалімдерге арналған оқыту курстарын өткізу, қашықтықтан оқытуға арналған арнайы интернет платформаларды орналастыру және ата-аналармен түсіндіру жұмыстарын жүргізу қажет болды. Негізінен, білім беру саласындағы бюджеттік бағдарламалардың ғаламдық аспектіде іске асырылуын бағалау мәселелері көптеген ғылыми еңбектерде қарастырылған.

Алайда, жоғарыда айтылғандардың барлығы бюджеттік бағдарламалардың іске асырылуын бағалауға арналған мәселелерді егжей-тегжейлі зерттеуді қажет етеді. Осы аспектілердің барлығы осы жұмыстың өзектілігін анықтауға мүмкіндік берді. Осы мақалада - білім беру саласындағы бюджеттік бағдарламалардың іске асырылуын бағалаудың қолданыстағы жүйесін зерттеу және оның тиімділігін арттыру бойынша ұсыныстар аталып өтеді.

Түйін сөздер: мемлекеттік аудит, сәйкестік аудит, тиімділік аудиті.

Аннотация. Человечество впервые столкнулось с глобальной проблемой, связанной с вирусом коронавируса. Таким образом, принудительная организация дистанционного обучения выявила следующие недостатки в сфере образования в нашей стране. Во-первых, отсутствие регламентации и опыта в этом формате. В действующем законодательстве отсутствует понятие "дистанционное обучение", соответственно не разработаны программы, Правила, методы и инструкции. Во-вторых, фактор готовности системы среднего образования: переход на дистанционное обучение в условиях кризиса показал недостаточную готовность учителей к ИКТ, особенно в сельских школах. В-третьих, это внешние факторы: фактор интернет-связи, нехватка инфраструктуры, компьютеров и средств связи. В-четвертых, отсутствие отечественных информационных платформ для организации одновременной потоковой связи для большинства студентов, отсутствие цифрового образовательного контента и полноценного программного обеспечения для проведения занятий через сеть Интернет. Для решения кардинальных проблем, выявленных при оценке реализации бюджетных программ Министерства образования и науки Республики Казахстан, необходимо было срочно подготовить материалы, программы, разработать инструкции и оценить новые правила обучения, провести обучающие курсы для учителей, разместить специальные интернет-платформы для дистанционного обучения и провести разъяснительную работу с родителями. В основном, вопросы оценки реализации бюджетных программ в сфере образования в глобальном аспекте рассматриваются во многих научных работах. Однако все вышесказанное требует детального изучения вопросов, посвященных оценке реализации бюджетных программ. Все эти аспекты позволили определить актуальность данной работы. В данной статье-Исследование действующей системы оценки реализации бюджетных программ в сфере образования и предложения по повышению ее эффективности.

Ключевые слова: государственный аудит, аудит соответствия, аудит эффективности.

Abstract. For the first time, humanity has faced a global problem related to the coronavirus virus. Thus, the compulsory organization of distance learning has revealed the following shortcomings in the field of education in our country. Firstly, the lack of regulation and experience in this format. There is no concept of "distance learning" in the current legislation, accordingly, programs, Rules, methods and instructions have not been developed. Secondly, the factor of readiness of the

secondary education system: the transition to distance learning in a crisis showed insufficient readiness of teachers for ICT, especially in rural schools. Thirdly, these are external factors: the factor of Internet communication, the lack of infrastructure, computers and means of communication. Fourth, the lack of domestic information platforms for organizing simultaneous streaming for most students, the lack of digital educational content and full-fledged software for conducting classes via the Internet. To solve the cardinal problems identified during the evaluation of the implementation of budget programs of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, it was necessary to urgently prepare materials, programs, develop instructions and evaluate new teaching rules, conduct training courses for teachers, place special Internet platforms for distance learning and conduct explanatory work with parents. Basically, the issues of assessing the implementation of budget programs in the field of education in the global aspect are considered in many scientific papers. However, all of the above requires a detailed study of issues related to the evaluation of the implementation of budget programs. All these aspects made it possible to determine the relevance of this work. This article is a study of the current system for evaluating the implementation of budget programs in the field of education and proposals to improve its effectiveness.

Keywords: state audit, compliance audit, efficiency audit.

Кіріспе. Мемлекеттің бюджеті - бұл елдің негізгі қаржылық және саяси құжаты, сонымен қатар мемлекеттің экономикалық және әлеуметтік саясатының маңызды құралы. Бюджеттік саясат мемлекеттік органдардың экономикалық тұрақтылықты сақтау, өндіріс қарқынын, халықтың жұмыспен қамтылуын және әр түрлі экономикалық параметрлерді сақтау жөніндегі шараларын көрсетеді.

Жалпы, бюджет ұдайы өндіріс процесін жүзеге асырудың маңызды алғышарты және құралы болып табылады. Оның көмегімен әлеуметтік бағдарламаларды іске асыру, қоршаған ортаны сақтауды қамтамасыз ету, ғылыми-техникалық прогресті ынталандыру, қорғаныс қабілетін сақтау және басқа да мемлекеттік функцияларды орындау үшін жағдайлар жасалады.

Сонымен, мемлекеттік бюджет арқылы ұлттық табыстың шамамен 50% қайта бөлінеді, бұл көптеген елдердегі барлық қаражаттың шамамен 3/4 бөлігі. Бұл мемлекетке ұлттық қажеттіліктерді қанағаттандырып қана қоймай, сонымен бірге қоғамның бүкіл өміріне белсенді түрде ықпал етуге, елдің экономикалық және әлеуметтік даму бағдарламасының жүзеге асырылуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді».

Мақаланың мақсаты - білім беру саласындағы бюджеттік бағдарламалардың іске асырылуын бағалаудың қолданыстағы жүйесін зерттеу және оның тиімділігін арттыру бойынша ұсыныстар әзірлеу болып табылады. Мақала мақсатын айқындау бірқатар міндеттерді анықтауға мүмкіндік берді, атап айтқанда:

- Бюджеттік бағдарламаның іске асырылуының теориялық негіздерін зерттеу

- Бюджеттік бағдарламалардың іске асырылуының ағымдағы жағдайын айқындау

- Мемлекеттің бюджеттік бағдарламаларының іске асырылуының тиімділігін арттыруға бағытталған ұсыныстарды әзірлеу;

Зерттеу әдістері. Зерттеу барысында Қазақстан Республикасы Конституциясының, заңдарының, халықаралық және басқа да нормативтік құқықтық актілерінің нормаларында көрсетілген теориялық ережелер негізге алынды. Сондай-ақ, қолданыстағы Мемлекеттік бағдарламаларға талдау жасалды, ҚР Ұлттық статистика бюросының мәліметтері, Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламаларының іске асырылуын бағалау туралы есептер, тиімділікті бағалау туралы ресми дереккөздерден алынған мәліметтер, ҚР білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасының мақсатты индикаторлары және т.б. қолданылды.

Талқылау. Бюджеттік бағдарлама нәтижелерінің көрсеткіштеріне іске асыруды бағалау мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарлары мен бюджеттік бағдарламаларының мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізу дәрежесін анықтау үшін нәтижелерді бағалаудың негізгі кезеңдерінің бірі болып табылады. Талдауды бюджеттік бағдарламалар әкімшілері қаржы жылының қорытындылары бойынша мемлекеттік органның Стратегиялық жоспарының мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізуге бағытталған индикаторлар тұрғысынан нәтижелерге қол жеткізуде өз функциялары шеңберінде қатысады. Нәтиже көрсеткіштеріне қол жеткізуді талдау нәтижелері бойынша тікелей нәтижеге қол жеткізу және бюджеттік бағдарламаның соңғы нәтижесіне қол жеткізу анықталады. Нәтижелерді бюджеттік бағдарламалар әкімшілері және Қазақстан Республикасының Президенті уәкілеттік берген мемлекеттік органдар бағалайды. Нәтижелерді бағалау кезінде үкіметтік емес ұйымдардан (қоғамдық бірлестіктерден) оларды алушыларға жүргізілген сауалнама негізінде алынған мемлекеттік қызметтер көрсету сапасы туралы ақпарат қолданылады. Бұл ҮЕҰ-дың бюджеттік бағалауға тікелей қатысу мүмкіндігі туралы заңнамалық сілтеме қоғамдық ұйымдардың мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарлары мен аймақтық деңгейдегі және республикалық деңгейдегі бюджеттік бағдарламалардың орындалуына әсер ету мүмкіндігін ұсынады.

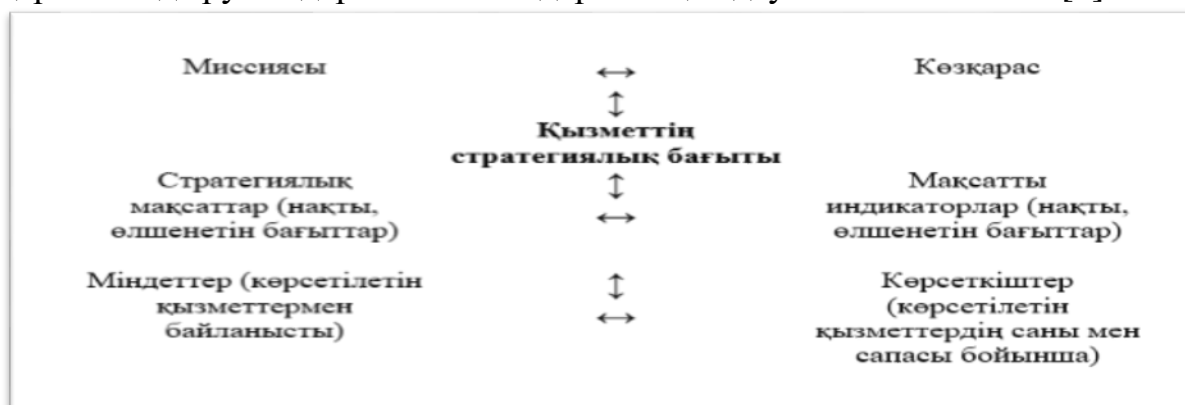
Зерттеуші, Б.А. Алибекованың пікірі бойынша «Еліміздегі бағдарламалық құжаттармен мемлекеттік билік органдары мен мемлекеттік мекемелерде қаржылық менеджмент сапасын жетілдірудің негізгі бағыттарының бірі ішкі аудиттің пәрменді жүйесін ұйымдастыру және дамыту болып табылады» [1]. Бұл тұжырым, біздің ойымызша өте орынды деп ойлаймыз. Себебі, ішкі аудит жүргізу көптеген көрсеткіштердің уақтылы орындалуына қол жеткізуге және индикаторлардың жоспарланған көрсеткіштеріне жету мүмкіндігін береді.

Нақты нәтижелерге бағытталған бюджеттік процесті басқарудың жаңа тұжырымдамасын енгізу нәтижелерді сапалы және жан-жақты бағалауды қажет етті. Нәтижелерді бағалау деп Мемлекеттік орган қызметінің ел немесе өңір экономикасын, экономиканың жеке алынған саласын, қоғамды дамытуға әсерін

кешенді және объективті бағалау, мемлекеттік орган қызметі нәтижелерінің көрсеткіштеріне қол жеткізуді талдау, оның ішінде стратегиялық жоспарды және бюджеттік бағдарламаларды жоспарлау мен іске асыруды бағалау түсініледі [2].

Талдауды қаржы жылының қорытындылары бойынша Мемлекеттік органның стратегиялық жоспарының мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізуге бағытталған көрсеткіштер бойынша нәтижелерге қол жеткізуге өздерінің функциялары шегінде қатысатын бюджеттік бағдарламалардың әкімшілері жүргізеді. Нәтиже көрсеткіштеріне қол жеткізуді талдау қорытындылары бойынша тікелей нәтижеге қол жеткізу және бюджеттік бағдарламаның түпкілікті нәтижесіне қол жеткізу айқындалады. Нәтижелерді бағалауды бюджеттік бағдарламалардың әкімшілері мен ҚР Президенті уәкілеттік берген мемлекеттік органдар жүзеге асырады.

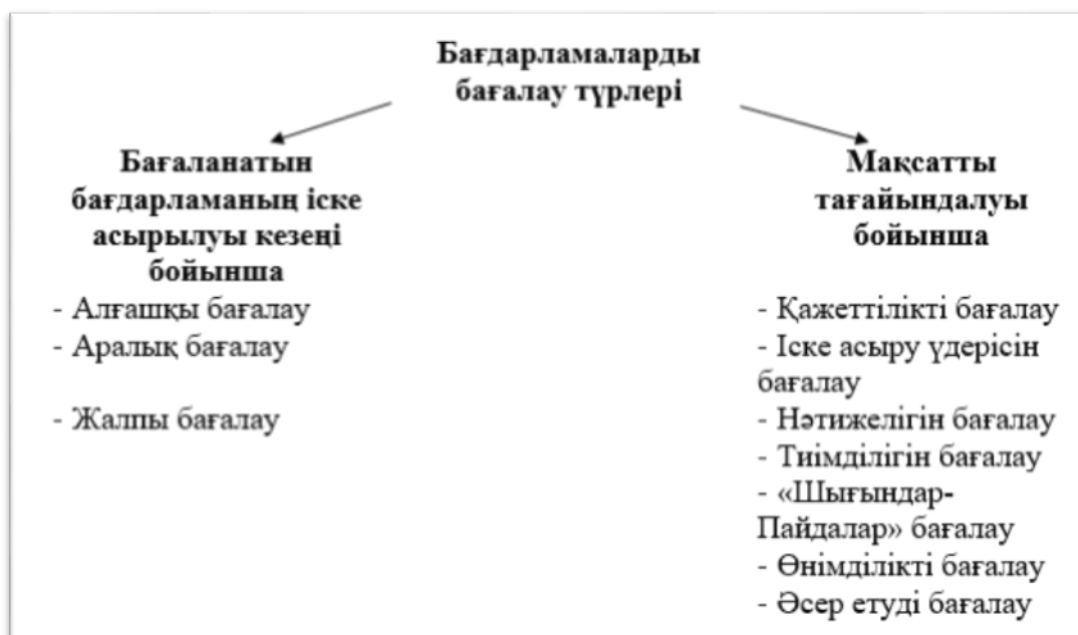
Тұтастай алғанда, мемлекеттік бағдарламалардың мазмұны 1 суретте көрсетілгендей, басты перспективалық (стратегиялық) мақсатты, олардың бағыныстылығындағы кіші мақсаттарды ("мақсаттар ағашы"), мақсаттарға қол жеткізу кезеңдерін, міндеттер кешенін, нысаналы индикаторларды, сондай-ақ қаржыландыру көздері мен көлемдерін айқындаумен байланысты [3].

1-сурет. Стратегиялық жоспар/бағдарламаларды әзірлеу сызбасы

Көріп отырғаныңыздай, стратегиялық құжатты әзірлеу құрылымы, ол қай салада жүзеге асырылғанына қарамастан, өзінің біртұтас құрылымына ие.

Ал енді бағдарламаларды бағалау үдерісіне тоқталсақ. Бюджеттік бағдарламаларды бағалау әлеуметтік-экономикалық проблемаларды шешудің маңызды құралы ретінде бағдарламалық тәсілдің рөлі мен маңызын арттыруға мүмкіндік береді. Қазіргі жағдайда икемділік факторлары және үнемі өзгеріп отыратын әлеуметтік талаптар мен сынақтарға уақтылы бейімделу бірінші кезектегі мәнге ие болды, бұл бағдарламалар мен жобалардың нәтижелерін бағалаумен тікелей байланысты. Бағалаудың негізгі мақсаты-бағдарламаның тапсырмаларды орындайтындығын, бағдарламаның тиімді екенін анықтау.

2-сурет. Бюджеттік бағдарламаларды бағалау түрлері

Сонымен, нәтижелерді бағалау мақсатты анықтау мен міндеттерді қоюдың дұрыстығы, жоспарланған іс-шаралардың экономикалық, әлеуметтік және басқа мәселелерді шешу қабілетін қарастырады және мақсаттар мен нәтижелерге қаншалықты тиімді және сапалы қол жеткізілді, іске асырылып жатқан Бағдарлама қандай жағымсыз әсерлерге немесе нәтижелерге әкелді, бағдарламаның нәтижелілігін қалай жақсартуға болады, бюджеттік бағдарламалардың, мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларының нәтижелілігін арттыру үшін мемлекеттік органдар, ҚР Үкіметі, әкімдіктер қандай қажетті шаралар қабылдауы қажет деген сауалдарды шешеді. Бүгінгі күні бюджет қаражатының іске асырылу аудиті мемлекеттік органдардың, ұйымдар мен мекемелердің қызметін бақылау түрі ретінде әр түрлі елдерде қолданылады. Оның негізгі мақсаты - бюджеттік қаражат пен ресурстардың пайдаланылуын, яғни шығындар мен нәтижелер арасындағы байланысты бағалау болып табылады.

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі Есеп комитеті 2016 жылдан бастап 2020 жылғы қыркүйекке дейінгі аралықта мемлекеттік бағдарламалардың іске асырылу, квазимемлекеттік сектордың мемлекеттік органдар қызметінің, Ұлттық банктің активтерін, Қазақстан Республикасының мемлекеттік басқару органдарының халықаралық міндеттемелерді басқару тиімділігі сияқты әлеуметтік, экономикалық маңызды және тәуекелге бағдарланған бағыттар бойынша 98 аудиторлық іс-шара жүргізді.

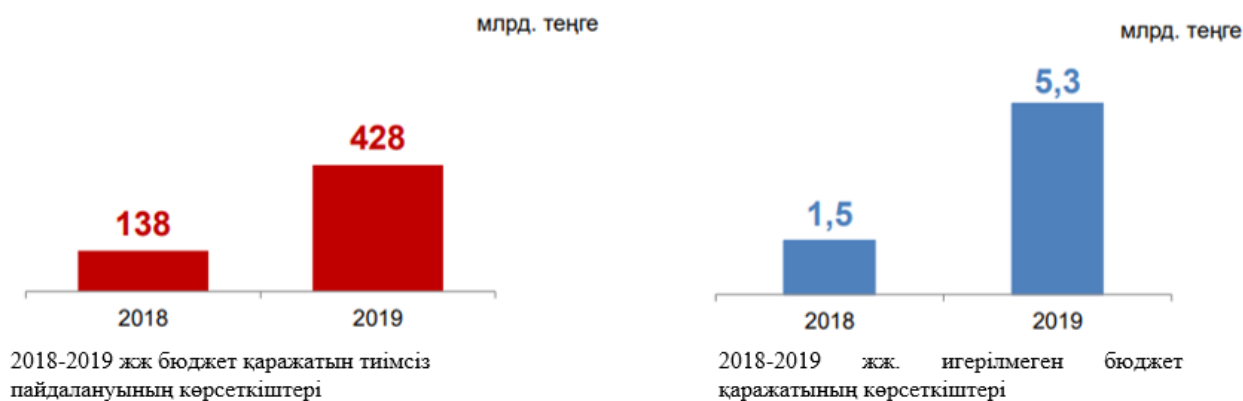
Көрсетілген мерзімде аудитпен шамамен 90 трлн. теңге қамтылды. Тексерулердің қорытындылары бойынша 4 трлн-ға жуық бұзушылық анықталды, оның ішінде қаржылық бұзушылықтар – 700 млрд. теңге (соның ішінде бухгалтерлік есеп – 374,4 млрд. теңге, тиімсіз жоспарлау және пайдалану – 2,5 трлн. теңге). Оның 452 млрд. теңгесі өндіріліп, бюджетке өтелді.

Көрсетілген мерзімде барлығы аудит объектілері мен мүдделі органдарға Есеп комитеті 1 906 ұсынымдар мен тапсырмалар берді, олардың 94%-і орындалды [3].

Есеп комитеті білім беру саласындағы бюджеттік қаражаттың пайдаланылуын тексеру шеңберінде келесі міндеттерге бағытталған:

- мемлекеттік тапсырыс шеңберінде бюджет шығыстары мен бағдарламалар нәтижелері арасында тікелей байланысты жүзеге асыру;
- мемлекеттік саясаттың басым бағыттарына сәйкес бюджет шығыстарын бөлудің тиімділігін арттыру;
- атқарушы билік органдарының қоғам алдындағы есептілігін күшейту;
- жүйені бағдарламалық-мақсатты басқаруды жүзеге асыру.

2018-2019 жж бюджет қаражатын тиімсіз пайдалануының және игерілмеген бюджет қаражатының көрсеткіштері 4 суретте келтірілген.

4 – сурет. 2018-2019 жж бюджет қаражатын тиімсіз пайдалануының және игерілмеген бюджет қаражатының көрсеткіштері

Жалпы, Есеп комитеті бекітілген жоспарына сәйкес білім беру саласында мемлекеттік аудит үдерісін іске асырып, нәтижесінде сәйкесінше Есепті қалыптастырады. Берілген Есептердің деректері негізінде, және Басқарманың ресми деректеріне сүйене отырып, біз келесі бөлемдерде талдау жасайтын боламыз.

Осылайша, біз бюджеттік бағдарламалардың іске асырылуының ағымдағы жағдайын қарастыра келе, келесі қорытынды шығара аламыз. Білім беру саласындағы бюджеттің атқарылуына аудит жүргізетін орган – Есеп комитеті болып табылады. Берілген комитет Білім және ғылым министрлігіне қатысты барлық сәйкес мекемелерінде аудитті бекітілген жоспарға сәйкес іске асырып отырады.

Бүгінгі таңда Нұр-Сұлтан қ. Білім беру басқармасымен келесідей бюджеттік бағдарламалар іске асырылып отыр:

- 003 «Жалпы білім беру»
- 004 «Арнайы білім беру бағдарламалары бойынша жалпы білім беру»
- 005 «Дарынды балаларға арнайы білім беру мекемелерінде жалпы білім беру»

- 008 «Балаларға арналған қосымша білім беру»
- 013 «Балалар мен жасөспірімдердің психикалық денсаулықтарын зерттеу мен халыққа психологиялық, медициналық кеңес беру»
- 014 «Даму мәселелері бар балалар мен жасөспірімдерді қайта оналту мен әлеуметтік адаптация»
- 016 «Ата-атасының қамқорлығынсыз қалған балаларды, жетім балаларды - әлеуметтік қамту»
- 021 «Ата-атасының қамқорлығынсыз қалған балаларды, жетім балаларды асырау үшін қамқоршыларға ай сайынғы төлемдер»
- 024 «Техникалық және кәсіптік білім беру мекемелерінде мамандарды даярлау»
- 034 «Мектепке дейінгі білім беру және тәрбиелеу қызметін қамту»
- 036 «Мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде мемлекеттік білім беру тапсырысын іске асыру»
- 038 «Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамыту» бағдарламасы аясында біліктілікті арттыру, оқыту»
- 057 «Жоғарғы білімі бар мамандарды даярлау және әлеуметтік қолдау көрсету»
- 067 000 «Ведомстволық мемлекеттік білім беру мекемелерінің капитал шығындары».

Осылайша, Басқарма Мәслихаттың шешіміне сай, бұйрықтар шығара отырып, бюджеттік бағдарламаларды іске асырып, оларға қажет болған жағдайда өзгерістер енгізіп отырады. Осындай өзгерістер, 20.08.2020 ж.№299 бұйрықпен енгізілген болатын, бұйрық А қосымшасында келтіріледі.

Басқарманың жоғарыда аталған бағдарламалары ішінен негізгі бағдарлама бойынша орындалуының тікелей көрсеткіштері келесі кестелерде келтірілген.

3-кесте

004 «Арнайы білім беру бағдарламалары бойынша жалпы білім беру» бағдарламасы бойынша тікелей көрсеткіштер

Тікелей көрсеткіштердің атауы	Өлшем бірлігі	Есептік кезең		Жоспарлы кезең		
		2018	2019	2020	2021	2022
Арнайы білім беру мекемелеріндегі оқушылар саны	Адам саны	634	634	634	634	634
Бюджеттік бағдарлама бойынша жалпы шығындар						
Бюджеттік бағдарлама бойынша шығындар	Өлшем бірлігі	Есептік кезең		Жоспарлы кезең		
		2018	2019	2020	2021	2022
Ішкі займ есебінен	Мың теңге			108483		
Республикалық бюджеттен трансферттер есебінен	Мың теңге	16274	144683	211113		
Жергілікті бюджет құралдарының есебінен	Мың теңге	1259103	1265657	1720408	1386546	1386675
Бюджеттік бағдарлама	Мың	1275377	1410340	2040004	1386546	1386675

бойынша	барлығы	теңге					
шығын							

Ескерту: деректер автормен Басқарманың есебі негізінде әзірленді [5]

004 бағдарламаның тікелей көрсеткіштері бірқалыпты болып келеді. Алайда, шығындар қарастырылып отырған кезең ішінде айқын ажыратылады, Осылайша, 2020 жылғы көрсеткіш 2019 жылдың ұқсас көрсеткішісімен салыстырғанда 30,86 пайызға бірден асты.

4-кесте

005 «Дарынды балаларға арнайы білім беру мекемелерінде жалпы білім беру» бағдарламасы бойынша тікелей көрсеткіштер

Тікелей көрсеткіштердің атауы	Өлшем бірлігі	Есептік кезең		Жоспарлы кезең		
		2018	2019	2020	2021	2022
Дарынды балаларға арналған арнайы білім беру мекемелеріндегі оқушылар саны	Адам саны	2831	2937	3137	3337	3337
Бюджеттік бағдарлама бойынша жалпы шығындар						
Бюджеттік бағдарлама бойынша шығындар	Өлшем бірлігі	Есептік кезең		Жоспарлы кезең		
		2018	2019	2020	2021	2022
Республикалық бюджеттен трансферттер есебінен	Мың теңге	43265	533959	433783	0	0
Жергілікті бюджет құралдарының есебінен	Мың теңге	1085928	994075	1695371	1541861	1544070
Бюджеттік бағдарлама бойынша барлығы шығын	Мың теңге	1129193	1528034	2129154	1541861	1544070

Ескерту: деректер автормен Басқарманың есебі негізінде әзірленді [5]

005 бағдарламасының басты көрсеткіші қарастырылып отырған кезең ішінде ұдайы өсуде, жергілікті бюджет құралдарының есебенен 2019 жылы 994075 мың теңге жұмсалса, 2020 жылы бұл көрсеткіш 41 пайызға өсті.

Нәтижелер. Қазақстанда 2020-2025 жылдарға арналған білім мен ғылымды дамытудың жаңа мемлекеттік бағдарламасы жұмыс істей бастады [6]. Бұл индустрияландыру, ауылшаруашылығы және әлеуметтік дамуда барлық салалардағы алға жылжуға байланысты ең маңызды құжат. Бұл біздің еліміздің болашағы, оны әрі дамыту үшін өткенге толық талдау жасау қажет.

Біздің ойымызша, білім беру саласында бұған дейін атқарылған жұмыстардың жүзеге асырылуын талдау байыпты емес жүргізіледі. Алдыңғы 2016-2019 жылдарға арналған бағдарламаның орындалуы 92% деңгейінде бағаланды [7]. Бұл бағалау 12 индикатор, 71 көрсеткішке негізделген. Бағдарлама іс-шаралар саны бойынша 100% -ға жуық орындалды деп саналады.

Ресми түрде бәрі іске асырылды. Алайда, бұл басты мақсат орындалды деген сөз емес. Бағдарламаның мақсаты келесідей тұжырымдалған болатын: білім

мен ғылымның бәсекеге қабілеттілігін арттыру, тұрақты экономикалық өсу үшін адами капиталды дамыту.

Шын мәнісінде, адам капиталын дамытудың орнына керісінше процесс жүріп жатыр. Сауаттылық құлдырап барады. Ауылда да, өндірісте де ең өткір мәселе - жас мамандарды даярлау деңгейінің төмендеуі.

Тарихи тұрғыдан алғанда, Қазақстанның артықшылығы жоғары білікті еңбек ресурстары, халықтың жалпы сауаттылығы болды. Қазіргі уақытта бізде бұл ресурстар жоқ.

Құрылымдық бөлімшелердің қызметін реттейтін ішкі құжаттарды зерттеу ішкі құжаттарды әзірлеу және бекіту кезінде басқарма тарапынан бірқатар жүйелі бұзушылықтар мен кемшіліктер бар екенін көрсетті:

- басшы құрам құзыретінің аражігін ажырату және құрылымдық бөлімшелердің бағыныстылығын айқындау кезінде Қазақстан Республикасы заңнамасының бекітілген нормалары сақталмайды, атап айтқанда, мемлекеттік органның бас бухгалтерінің бағыныстылығы басқарма басшысының орынбасарына беріледі. Біздің ойымызша, басшы өзінің өкілеттіктерін бас бухгалтерді басшылыққа алуды басқа адамға бере алмайды, өйткені Бухгалтерлік есеп үшін толық жауапкершілік және экономикалық операциялардың дұрыстығы басшыға жүктеледі. Жоғарыда көрсетілген бағыну иерархиясы мүдделер қақтығысына алып келуі және басқарушылық шешімдер қабылдау кезінде лауазымды тұлғалардың жауапкершілік деңгейін төмендетуі мүмкін;

- құрылымдық бөлімшелердің ережелерін әзірлеу және бекіту бойынша Қазақстан Республикасы заңнамасының нормаларын сақтамау бойынша жүйелік сипаттағы бірқатар бұзушылықтар анықталды. Мысалы, бекітілген ережелерге кадр қызметі мен құрылымдық бөлімшенің басшылары қол қоймаған;

- Басқарма ережесін өзектілендірудің уақтылы болмау фактісі анықталды, мемлекеттік органның мәртебесі мен негізгі өкілеттіктерін айқындайтын негізгі құжаттың сапасыз әзірленуі байқалады;

- мемлекеттік органның интернет-порталы өзектендірілмейді, интернет-ресурста ведомстволық бағынысты ұйымдардың ресми деректерін бұрмалау фактілері орын алуда.

Қорытынды. Жүргізілген талдау бойынша әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықты қолдауға бағытталған пандемияға қарсы шараларды бағалау шеңберінде білім беру саласындағы бюджеттік бағдарламаларды іске асырудың тиімділігі мәселесі бойынша пікір білдіру үшін жеткілікті негіз береді деген қорытынды жасауға болады.

Біздің ойымызша, Басқарма басшылығы тарапынан бюджеттік бағдарламалар көрсеткіштерінің және басқарманың стратегиялық жоспарлаудың басқа да ұзақ мерзімді құжаттарымен жүзеге асыратын іс-шараларының бюджеттік бағдарламалар нәтижелілігінің көрсеткіштерін және қаржыландыру көлемдерінің негізділігін сапалы айқындау бойынша өзара байланысын қамтамасыз ету бойынша бақылауды күшейту қажет. Бюджет қаражатының реттелетін басқару саласындағы ағымдағы проблемаларды шешуге бағытталуын күшейту қажет.

Мемлекеттің бюджеттік бағдарламаларының іске асырылуын бағалауға бағытталған ұсыныстар ретінде келесідей шаралар ұсынылды:

- Бюджеттік бағдарламаларды іске асырудағы «жүйелік» кемшіліктерді жою үшін заңнамалық деңгейде реттелген «қатаң» шаралардың болмауы шеңберінде Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің 2018 жылғы 1 қазандағы № 18-НҚ «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау объектілерінде анықталатын бұзушылықтар сыныптауышын бекіту туралы» нормативтік қаулысына «жүйелік» бұзушылықтарды қоса отырып, әрқайсысы бойынша бұзылған құқық нормалары үшін Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылықты күшейтуге бағытталған өзгерістер енгізу;

- Дағдарысқа қарсы жағдайларды уақытында бақылауға бағытталған профилактикалық шаралардың болмауы мемлекеттік аудит жүйесінде қажетті дайындық деңгейінің болмауы және жалпы, әрекет етіп отырған жүйенің икемсіз болуына әсер етеді. Осы орайда, Төтенше жағдайдағы мемлекеттік аудитті жүргізу ережелерін әзірлеу орынды.

- Осы аталған шараларды ұсынып қана қоймай, біз бюджет қаражатын жұмсаудың нәтижелігін арттыру үшін ұсынылатын шаралардың жоспарын әзірледік.

Бюджет қаражатын пайдалану тиімділігінің аудитіне енгізілген түзетулерден кейін тиісті индикаторлар өзгереді, бұл жекелеген индикаторларды іске асырудың тиімділігін де, бағдарламаның индикаторларын да арттырады деген қорытынды жасауға болады, сонымен қатар Бағдарламаның мақсаттарына қол жеткізудің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Дағдарыс кезінде, біздің жағдайда, төтенше жағдай кезінде анықталған бұзушылықтар азаяды. Сонымен қатар, бюджеттің атқарылуына аралық бақылауды жүзеге асыру мемлекеттік аудит процесін құрылымдауға, бұзушылықтарды жою немесе алдын-алу туралы шешімдерді уақытында қабылдау болашақта бюджет жағдайында «жиі кездесетін қателіктер» тізімін жасауға мүмкіндік береді.

Жоғарыда келтірілген ұсыныстар негізінде Есеп комитеті және басқа қадағалаушы органдар бюджеттік бағдарламалардың орындаушылары деңгейінде жүйелік қателіктердің пайыздық мөлшерлемесін бағалау әдістемесін әзірлеу алады.

Осылайша, жиі сәйкес «жүйелі» бұзушылықтарға жол беретін «проблемалы» ұйымдарды анықтау үшін аналитикалық бақылау үдерісін іске асыруға болады. Бұл, аталған бұзушылықтардың себептерін терең зерттеуге, бюджеттік бағдарламаны атқарылмауы немесе игермегені үшін кейбір лауазымды тұлғаларды жазалау шараларын қолдануды ескере отырып, оларды жоюға бағытталған профилактикалық жұмыстар жүргізуге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Алибекова Б.А. Мемлекеттік аудит. Учебник. - Астана: ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2018. – 360 б.
2. Абдимомынова А.Ш., Пайызрахманова Г.А. Бюджетті жоспарлау және басқару теориясы, 2017 <https://melimde.com/byudjetti-josparlau-jene-basaru-teoriyasi.html>
3. Есетов, Е.Ж. Мемлекеттік бағдарламаларды іске асыруды бағалаудың халықаралық тәжірибелері / Е.Ж. Есетов // Қарағанды университетінің хабаршысы. Экономика сериясы.=Вестник Карагандинского университета. Серия Экономика.=Bulletin of the Karaganda University. Economy series. – 2019. - № 1. – 262-267 б.
4. Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі Есеп комитеттің деректері <https://www.gov.kz/memleket/entities/esep>
5. Нұр-Сұлтан қ. Білім беру басқармасының деректері <https://bilim.astana.kz/>
6. «Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 988 Қаулысы <https://a2dilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000988>
7. «Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 - 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2016 жылғы 1 наурыздағы № 205 Жарлығы <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1600000205>

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА

Бейсембаева А.К.

магистрант Евразийского национального университета им. Л.М.Гумилева,
г.Нур-Султан, Республика Казахстан, E-mail: aktolkyn1303@gmail.com

Аннотация: В данной статье рассматривается теоретико-методологические основы формирования государственного аудита, продиктованная преобразованиями мировой глобализации. История образования Международной организации высших органов финансового контроля (INTOSAI). Система перехода с государственного финансового контроля на государственный аудит требует разработку новой нормативной базы и методологии проведения государственного аудита, в этой связи было проведено исследование вопросов механизма имплементации международных стандартов и руководств высших органов аудита (ISSAI) в деятельность органов внешнего государственного аудита Республики Казахстан.